

Minner fra Sjølisand

Av Gerda Stuan

Jeg er født på Sjølisand i 1902. Mine foreldre er Tolline og Gustav Birkelund. Jeg er alene barn. Sjølisand er en liten grend i Ytre Rendal.

Far drev i skogen om vinteren. Sommeren drev han hjemme, med slåttonna. Vi hadde 3 kuer og hest. Mor og jeg tok løv til kuene og bar det hjem og fikk tørket det. Jeg husker min første dag på skolen. Min kusine fulgte meg og bar skole-ranselen min, jeg var så sjenert. Hadde ganske lang skoleveg, 2 - 3 km. Vinteren brukte vi ski, det var morro. Vi hadde 5 ukers skolekjøkken og 3 uker handarbeide da vi kom i den største klassen. Skolen var bare todelt. Vi hadde skitur hver vinter. Men hadde bare noen gamle ski, dårlige bindinger hadde vi også. Hadde med hyssing i lomma, var noe som røk sunt rett som det var. Jeg husker far til min beste venninne og en kar til druknet i Storsjøen her. De falt ut av en båt, det gjorde fælt inntrykk på meg. Kom to dykkere hit og gikk ned og fant dem. Vi var nedover og så på dem. Da var jeg 8 år. Siden var jeg aldri noe modig på sjøen i båt. Jeg måtte hjelpe til med alt, var med mor og plukket bær om sommeren. Det var ikke akkurat så morro, for hun brukte så lang dag. Vi solgte tyttebær for 10 og 12 øre kiloen. Det ble da litt penger av det også.

Da jeg var 12 år var jeg med far på setra og raket

høi, og laget litt mat til ham. Vi var der i 1914 da krigen brøt ut. Jeg husker klærne fra den tiden. Det var en helgekjole, og litt til hverdags. Lave sko hadde jeg ikke før den sommeren jeg skulle konfirmeres. Da fikk jeg et par lave tøysko. Skomakeren her gjorde alle skoa til meg. Det var for det meste pluggsko. Da dem ble slitte skar jeg av dem skaftene og brukte dem som lave sko om sommeren. Det var ikke det at vi ikke hadde råd til noe finere, men det var slik i den tiden. Julepakker var det aldri noe av. Jeg husker mor hadde en stor blomst, en oleander, den hengte jeg på noen papirremser til pynt, det var juletreet mitt. Men på disse store gardene var det julegran. Vi var buden dit på juletefest på en av disse gårdene ute 1. ste juledag og kjørte julekut som dem sa, det var 5 hester som regel. Alle var da med, både tjenestefolket, barna og dem selv. De hadde dombjeller alle hestene, det var riktig koselig å se dem. Det var mye mer omgang i julen da, eller det er nå. Nå ser en nesten ikke et menneske i julen. Er kanskje TV som gjør noe til det.

I 1917 var det stor veddrift her. Det kom folk fra Oslo hit opp og hugg opp ved til Oslo-folk. De ble send oppover her, var vel vondt for brensel. Det var krig enda vet du.

Jeg ble konfirmert i 1917. Min mor ble syk den

høsten. Hun fikk tuberkolose, hun levde til i 1918. Var ingen midler for det den tiden. Det var en kje tid for far og meg. Høsten 1918 fikk jeg begynne på fylkesskolen i Stor-Elvdal. Vi fikk en til og stelle huset og fjøset. Jeg var der i et år, da reiste jeg hjem til far for å være hjemme med ham. Han var i skogen og kjørte tømmer om vinteren. Jeg stelte kuene og huset. Han var borte i 14 dager og 3 uker om gangen. Da var jeg og en blind onkel som holdt veden. Jeg var med og skar ved og han kløvde den. Jeg hadde mye besøk husker jeg, vi hadde mye morro. Fikk låne hesten og reiste på fest. Var ikke noe lokale her i grenda. Var det fest var det i disse små stuene hos folk. Men morro var det. Det var bare trekkspill eller fele til musikk. Vi var ikke så nøye da, som nå. Men vi danser så svetten rant. Vi hadde ungdomsforening med avis og litt forskjellig. Far var så snill, vi hadde det hyggelig sammen. Men det vanket mye folk her. Jeg giftet meg i 1931. Vi hadde stort bryllup. Det var nesten 100 gjester. Det ble bedre for meg da Reidar flyttet hit, det ble ikke så mye tungarbeide for meg. Vi fikk en pike i 1932. Også ble det en pike til i 1934. Hun var hjerneskadet, så det ble en tung tid for oss. Hun døde i 1965. Far døde i 1938. Reidar kjørte lastebil i den tiden, og siden begynte han med bulldoser.

I 1940 da krigen brøt ut, var vi litt redde da de første tyskerne kom her, men de var ikke noe brutale mot oss. Men 5 km herfra falt det et befall som het Baurmand. Jeg tror han var fra Hamar. Men før Reidar flyttet hit var det mye tungt arbeide. Far og jeg bar inn alt høyet på høybår i flere sommere. Det var mange høybårer, for vi hadde høy til 3 kuer og 2 ungdyr hver vinter. Også var jeg med på mosemoen, vi tok 4 - 5 lass med

rensmose. Den kjørte dem hjem om vinteren. Det var mange ganger det ble helt mørkt før vi var ferdige. Da måtte vi bruke tyrifakler for å komme fram på setervegen. Det snedde også mange ganger, da var det kaldt ute hele dagen. Som regel måtte jeg grave opp alle potetene alene da far var reist til skogen, og bære dem inn i bøtter i kjelleren. Vi hadde ikke innlagt vann heller den tiden. Jeg bar alt vannet både til fjøset og inn både til klesvask og matlaging. Det var lang og bratt veg. Om høsten drev vi og plukket tyttebær. Vi fikk 10-12 øre pr. kg. Jeg husker det kom mange biler fra Hedmarken for å plukke bær. Vi syntes det var så ergerlig at de først plukket der og så kom hit og tok bæra. Det var eneste høsten vi kunne tjene oss noen kroner til klær. Jeg husker jeg var til Elverum om høsten og handlet, men vi fikk ganske mye for 100 kroner den tiden. Dette ble litt fram og tilbake det, men jeg får vel begynne med krigen og 1940 nå igjen da.

Reidar hadde både lastebil og personbil. Da tyskerne kom tok de begge bilene hans. Reidar drev også butikk her. Der brøt de seg inn og stjal mye. Vi lå borte i to netter. Men Reidar lå hjemme hele tiden. Det var ikke så greit for mange den tiden, det var rasjon på alt. Vi fikk ikke ha radioene, og alle gevær skulle innleveres. Men i 1945 da freden kom ble vi glade. Jeg husker vi trodde ikke det var sant. Så jeg ringte til Rena og spurte, da var det norske flagget alt heist alle steder på Rena, bilene hadde også norske flagg. Alle i denne vesle grenda var ute den kvelden den 8. mai. Det var en fangeleir 3 km fra her. Det var russiske fanger. Dem gjorde mye pene ting. Mange var sydover med litt mat og byttet med noen småting som dem laget. Dem var der en

stund etter freden, jeg husker en søndagskveld de var på lokalet her. Det var en som gikk på line, noen danset forskjellig. De var så spenstige og kvikke. Det var ikke lenge før vi tok ned blendingsgardinene, det var deilig å kvitte seg med dem. Reidar, jeg og den største jenta vår var til Oslo da kongen kom. Det var en stor opplevelse for oss oppi dalen her vet du. Det ble i grunnen ikke så lenge før det ble normalt igjen. Vi hadde fredsfest her husker jeg. Vi festet litt privat under krigen også, en gang hos hver. Det var hyggelig og morro.

Det var tungvint og bo her på Sjølisand. Vi er en utkant-grend av Ytre Rendal. Det var ikke vei lengre nordover enn til Andrå. Mellom Sjølie og Andrå var det timekjøring, for veien var så smal at to biler ikke kunne møtes. Da vi kom til Andrå måtte vi over Storjøn til Burua. Da fikk vi forbindelse både med Ytre Rendal og Koppang. Men dette var før 1940. I 1936 ble det bygd lokale her. Det var en stor glede for oss. Men vi hadde ikke elektrisk strøm enda på mange år.

I 1948 fikk yngste jenta vår plass på Bakkebo ved Egersund. Jeg glemmer ikke hvor kjett det var å sende henne, men vi gjorde det i god mening. Trodde hun kanskje kunne lære noe, men det ble det ikke no av. Hun lengtet så hjem, så vi tok henne hjem da hun hadde vært der i to år. Men siden ble hun så dårlig at vi måtte få plass til henne på en institusjon for sinnslidende. Men hun er nå død, for mange år siden. Da krigen var slutt fikk jeg være med min mann på flere landskytterstevner. Vi var til Harstad, Trondhjem, Oslo og Bergen. Det var hyggelige turer. Vi var på Vestlandet på tur, kjørte Trollstigen to ganger, det var en stor opplevelse for meg, for jeg hadde jo vært ganske bundet med kuene hele mi ungdoms-

tid, men jeg var jo hjemme og stelte for far. Det er jeg glad for nå.

I 1960 fikk vi elektrisk strøm. Jeg husker jeg var i bærskogen da den ble påsatt. Da jeg kom nedover lia her, lyste det både ute og inne. Jeg skal si det var en stor lettelse. Det glemmer jeg aldri. Slik som vi strevde under krigen med lite parafin og karbitlamper. Ute var det så mørkt, for vi måtte blende, håper vi slipper å oppleve det mer. En tin til husker jeg godt, far hadde to her til å grave opp et stort stykke jord. Da de var ferdige måtte vi kjøre vekk all steinen. Vi drev i 3 uker med det, vi hadde to stensleder. Jeg og en gutt plukket på sleden da far og andre gutten kjørte vekk stein med hest. Far bare tok hesten og satte den i den fulle sleden. Og vi plukket på neste sleden. Jeg ble så kje og lei steinkjøringa, var glad den dagen vi var ferdige. Vi var både til Deset, Løsset og Andrå på fest. Fikk låne hesten, men måtte ringe og ordne med stallrom ellers så fikk vi ikke låne hesten. Dette var som regel om vinteren. Vi slet mye vondt, men i dag har vi det jo bra alle, men jeg tror folk setter for lite pris på det. Jeg får avslutte dette nå. Jeg husker ikke noe mere spesielt.

Etterskrift:

Gerda Stuen skreiv disse minnene som deltaker i den store Minnekonkurransen som Nasjonalforeningen for Folkehelsen holdt for en del år sida.

På den måten ble det formidlet mange minner og opplevelser fra tidligere tiders forhold til dagens generasjon.

Vi oppfordrer også flere til å skrive ned sine minner. Det kan være verdifullt å kunne sammenlikne de forskjellige forhold da og nå.

Småskolen i kommunelokalet på Otnes, Ytre Rendal, ca. 1927-30 sammen med lærerinna, Gunna Otnes.
Sittende f.v.: Torveig Strandvik, Margot Westerheim, Helene Ødegård, Magny Rustviken, Margot Snerten, Ranveig Akre, Else Smith, Ruth Bood, Mina Mostu.
Stående: Turid Rusten, Trygve Rønning, Kjell Granrud, Ola Rustviken, Per Otnes, Ola G. Aas, Lidvin Otnes, Jakob Otnes, Kirsti Vorum, Berit Snerten.
Hvem er det som sitter fram på verandaen?

Undervisning i husholdning, Husberget skole, Ytre Rendal 1914.

I. rekke f.v. Dagny Lomness, Oddrun Illevold, Sigrid Kværnes, Dagny Birkenes, Magda Birkenes, Kamilla Sundet, Gunhild Sand.

Midterste rekke: Anna Rusten, Odrun Lombnes.

Bakerste rekke: Lena Rusten, Kirsti Lomnes, Borghild Sjøvik, Alvild Petlund, Magnhild Granlund, Gudrun Svenningsen, Margit Berger, skolekjøkkenlærerinne Maren Akre. Bildet er tatt i et vanlig klasserom, skolekjøkkenet var i kjelleren, i et annet rom i kjelleren var det brønn der elevene hentet vatn.